

Metodyka wyznaczania korytarzy

Mapa przebiegu korytarzy ekologicznych w Polsce opracowana została przez pracowników Zakładu Badania Ssaków Państwowej Akademii Nauk w Białowieży pod kierownictwem prof. dr. hab. Włodzimierza Jędrzejewskiego. Opracowanie powstawało w dwóch etapach:

- etap I - w 2005 r. na zlecenie Ministerstwa Środowiska opracowano mapę sieci korytarzy dla obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem potrzeb ochrony kluczowych gatunków dużych ssaków,
- etap II - w 2011 r. we współpracy z Pracownią na rzecz Wszystkich Istot opracowano kompletną mapę korytarzy istotnych dla populacji dużych ssaków leśnych oraz spójności siedlisk leśnych i wodno-błotnych w skali krajowej i kontynentalnej. Metodyka wyznaczania korytarzy obejmowała szereg analiz kartograficzno-przestrzennych, wykorzystano liczne dane topograficzne i faunistyczne.

Wilk jest bardzo dobrym gatunkiem wskaźnikowym w ocenie stopnia fragmentacji środowiska i planowaniu działań przywracających łączność ekologiczną. Fot. Jacek Więckowski

Najważniejsze etapy wyznaczania przebiegu korytarzy:

- **analiza ciągłości obszarów leśnych o wysokim stopniu naturalności** - na obszarach leśnych przeprowadzono analizy poziomu lesistości i stopnia przekształcenia siedlisk leśnych w celu wyznaczenia zwartych kompleksów leśnych oraz ich skupisk połączonych korytarzami. W przypadku połączeń pomiędzy kompleksami uwzględniono dodatkowo gęstość zabudowy

kubaturowej i obecność infrastruktury liniowej. Zwarte kompleksy leśne (w szczególności zasiedlone przez chronione gatunki) zostały w całości włączone w obręb korytarzy. Pomiedzy kompleksami wyznaczono optymalne drogi połączeń przez wskazanie kilkukilometrowej szerokości pasów terenu o najkorzystniejszych cechach topograficznych i siedliskowych dla przemieszczania się leśnych gatunków;

- **analiza form użytkowania terenu w obszarach nieleśnych** – na obszarach o niskiej lesistości przebieg korytarzy wyznaczono przez analizy rozmieszczenia struktur i obiektów stwarzających korzystne warunki dla migracji i schronienia przemieszczających się zwierząt, np. zadrzewienia i zakrzaczenia śródpolne, łąki, obszary uprawne ze znaczącym udziałem roślinności naturalnej, zarośnięte brzegi rzek i zbiorników wodnych, grunty predystynowane do zalesienia oraz obszary podlegające wtórnej sukcesji leśnej. W analizach uwzględniono gęstość zabudowy kubaturowej i obecność infrastruktury liniowej; wyznaczając korytarze, wybierano odcinki najmniej zurbanizowane. Na obszarach o niekorzystnych cechach siedliskowych wskazywano zwykle kilka alternatywnych połączeń;
- **analiza ciągłości dolin rzecznych i pozostałych elementów sieci hydrologicznej** – w analizach przeprowadzono ocenę stopnia ciągłości sieci hydrologicznej i ocenę możliwości spełniania funkcji korytarzowych ze względu na przekształcenie roślinności, zabudowę kubaturową oraz przebudowę koryt cieków i obiekty hydrotechniczne. D oliny rzeczne z charakterystyczną dla nich roślinnością stanowią naturalne korytarze ekologiczne dla wielu gatunków zwierząt i roślin związanych siedliskowo z terenami wodno-błotnymi oraz wykorzystujących te tereny do migracji i wędrówek o dalekim zasięgu. Przy wyznaczaniu korytarzy w dolinach rzecznych uwzględniono rzeźbę terenu i rozmieszczenie naturalnych struktur osłonowych dla migrujących zwierząt (zadrzewienia, zakrzaczenia, szuwały, bagna etc.);
- **rekonstrukcja historycznych i analiza obecnych szlaków migracji gatunków wskaźnikowych** – w analizach wytypowano wskaźnikowe gatunki zwierząt o dużej wrażliwości na fragmentację środowiska i wysokich wymaganiach przestrzennych. Szczególne znaczenie wśród gatunków wskaźnikowych mają wilk i ryś – drapieżniki o najwyższych w Polsce zasięgach migracji i wędrówek oraz rozległych areałach osobniczych, związane silnie z siedliskami leśnymi. W przypadku obu gatunków przeprowadzono rekonstrukcje szlaków przemieszczania pomiędzy kompleksami leśnymi, opierając się na analizach historycznych i aktualnych uwarunkowaniach siedliskowych skorelowanych z wymaganiami i preferencjami obu gatunków. Wyznaczone szlaki migracji pozwoliły na wskazanie optymalnych połączeń korytarzowych pomiędzy zwartymi kompleksami leśnymi oraz tradycyjnych dróg dyspersji dużych ssaków w wymiarze krajowym i kontynentalnym;
- **analiza wyników badań genetycznych** – badania przeprowadzone na populacji wilka w środkowej i wschodniej Europie dostarczyły bardzo cennych danych w zakresie przepływu genów pomiędzy obszarami siedliskowymi i subpopulacjami, co pozwoliło na ocenę stopnia izolacji subpopulacji oraz zasięgu i kierunków przemieszczania się osobników. Uzyskane z badań informacje zostały szeroko wykorzystane w wyznaczaniu korytarzy, pozwoliły na ocenę stopnia łączności ekologicznej obszarów leśnych, identyfikację izolowanych siedlisk oraz wskazanie głównych kierunków przemieszczania się ssaków drapieżnych;
- **analiza sieci obszarów chronionych** – w analizie uwzględniono rozmieszczenia parków narodowych i krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu oraz obszarów włączonych do sieci NATURA 2000. Przeprowadzono dodatkowo prognozy docelowego rozwoju sieci obszarów chronionych. Wyznaczając przebieg korytarzy, zwrócono szczególną uwagę na funkcjonalne połączenie wszystkich ważnych obszarów chronionych, w szczególności stworzenie połączeń zapewniających spójność docelowej sieci Natura 2000 w skali krajowej i europejskiej.